

Nr 10.

Ankom till riksdagens kansli den 15 maj 1925 kl. 5 e. m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion om utredning rörande sådan ändring i stadgan för fortsättningsskolan, att fortsättningsskola på landet må kunna omfatta endast en årskurs.

I en inom första kammaren väckt och till första kammarens första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 187, hava herr Schedin m. fl. hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande ändring av bestämmelserna i kungl. stadgan den 16 sept. 1918 för fortsättningsskolan 6 § så, att fortsättningsskola på landet må kunna anordnas på det sätt, att den omfattar endast en årskurs och minst etthundraåttio undervisningstimmar, förlagda utom den egentliga folkskolans ordinarie undervisningstid.

I avseende å motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har i vederbörlig ordning inhämtat utlåtande över motionen från skolöverstyrelsen samt, efter att hava satt dels centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraiförening, dels ock Sveriges folkskolläraiförbund i tillfälle att till utskottet inkomma med yttranden i ämnet, från dessa fått mottaga de yttranden, vilka jämte skolöverstyrelsens utlåtande äro såsom bilagor fogade härvid.

Utskottet. Utskottet tillåter sig erinra därom, att innevarande riksdags statsutskott i avgivet utlåtande (nr 8, punkt 185) i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen, åttonde huvudtiteln, punkt 180, gjorda framställning rörande understöd för avlönande av lärare vid fortsättningsskolor jämte i ämnet väckta motioner (I: 37 av herr Karl Johan Ekman m. fl. och II: 62 av herr Lindman m. fl.), i vilka framförts yrkanden rörande begränsning av fortsättningsskolans lärotid, anfört bland annat följande:

”Utskottet vill erinra därom, att vid 1924 års riksdag förelågo motioner med begäran, att fortsättningsskola på landet måtte kunna anordnas genom en ettårig kurs. Utskottet ansåg sig icke kunna biträda dessa förslag, då härigenom fortsättningsskolans karaktär och uppgift skulle förryckas, och utskottets uppfattning delades jämväl av riksdagen. Utskottet har fortfarande samma åskådning i denna fråga. Ifrågavarande skolform befinner sig i en jämn och stark

tillväxt, och utskottet håller före, att det vore för fortsättningsskolans utveckling i hög grad olyckligt att nu vidtaga åtgärder, som kunna vara ägnade att rubba det syftemål, denna skola vill vinna.”

Utskottet hemställde om avslag å motionerna, och denna hemställan har av riksdagen bifallits.

Härjämte kan i detta sammanhang erinras därom, att innevarande riksdag, med bifall till vad statsutskottet uti avgivet utlåtande, nr 58, hemställt, i fråga om de för fortsättningsskolan gällande huvudsakliga grunder och bestämmelser, beslutit dels att i skoldistrikt, som vid folkskola, tillhörande någon av folkskolans huvudformer, eller vid mindre folkskola av D1-form anordnat obligatorisk sjunde årsklass, fortsättningsskolekursen må, under de villkor Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, kunna omfatta allenast en årskurs med minst etthundraåttio undervisningstimmar, dels ock att den tid, under vilken skolpliktig skall vara skyldig att delta i undervisningen vid fortsättningsskola med endast en årskurs, må kunna av skoldistrikt utsträckas intill femhundrafyrtio undervisningstimmar.

Redan på den grund, att motionärernas nu förevarande hemställan står i motsättning till riksdagens nyligen fattade beslut i fråga om ovannämnda motioner, vilkas yrkanden dock voro mindre vittgående än det här föreliggande, anser sig utskottet förhindrat att tillmötesgå den av motionärerna gjorda framställningen.

Härtill kommer, att utskottet, vad angår själva sakfrågan, anser det mindre välbetänkt att på det tidiga utvecklingsstadium, där fortsättningsskolan för närvarande befinner sig, vidtaga åtgärder i enlighet med motionärernas ifrågasvarande förslag, då därigenom fortsättningsskolans karaktär och uppgift skulle förryckas och dess utveckling i avsedd riktning och omfattning äventyras. I överensstämmelse med de synpunkter som anförts av skolöverstyrelsen och de i ärendet hörda sammanslutningarna, anser sig utskottet således böra avstyrka bifall till förevarande motion.

Utskottet hemställer alltså,

att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 15 maj 1925.

På utskottets vägnar:

ERIK ANDERSON.

Närvarande vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet:

herrar *Anderson* i Hägelåkra, *Pauli*, *Vrang*, fröken *Hessलगren*, herrar *Magnuson*, *von Stockenström* och *Schedin*.

Reservation

dels av herrar *Anderson* i Hägelåkra och *Vrang*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava följande lydelse:

”Erfarenheten har givit vid handen, att fortsättningsskolans uppdelning på två år innebär ett allvarligt hinder för vidkommande barn att under ifrågasvarande tid erhålla stadigvarande och för framtiden betydelsefullt förvärvsarbete, ett förhållande, som särskilt i fattiga hem mången gång måste giva anledning till ekonomiska bekymmer.

Beträffande timantalet för fortsättningsskolans undervisning vill emellertid utskottet uttala den mening, att nu stadgad tidslängd i allmänhet ej må undergå någon avkortning, och detta framför allt å orter, där undervisningen i folkskolan försiggår efter någon svagare typ. Särskilt i sådana trakter blir fortsättningsskolan ett mycket värdefullt tillskott till den undervisning, som lämnats i folkskolan, och detta desto mer, som barnen efter genomgången folkskolekurs kunna anses ej blott vara bättre utvecklade för att nöjaktigt tillgodogöra sig den fortsatta undervisningen, utan oek hava kommit till en mera självständig uppfattning om nyttan av samma undervisning.

Med anledning av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande ändring av bestämmelserna i kungl. stadgan den 16 sept. 1918 för fortsättningsskolan 6 § så, att fortsättningsskola på landet må kunna anordnas på det sätt, att den omfattar endast en årskurs med trehundra sextio undervisningstimmar, förlagda utom den egentliga folkskolans ordinarie undervisningstid.”

dels ock av herr *Schedin*.

Bilaga 1.

Skolöverstyrelsens utlåtande.

Till Riksdagens första kammarens första tillfälliga utskott.

Sedan Skolöverstyrelsen genom nådig remiss den 20 februari 1925 blivit av Kungl. Maj:t anbefalld att avgiva av Utskottet begärt yttrande rörande en av herr *Schedin* m. fl. väckt motion (nr 187) om utredning rörande sådan ändring i stadgan för fortsättningsskolan, att fortsättningsskola på landet må kunna omfatta endast en årskurs, får Överstyrelsen härmed beträffande ifrågasvarande motion anföra följande.

Den av 1918 års riksdag beslutade omdaning av fortsättningsskolan åsyftade att göra denna skolform bättre lämpad att giva de unga en förberedande utbildning för deras framtida verksamhet inom närings- och samhällslivet. Den förutvarande fortsättningsskolan höll sig med avseende på de ledande synpunkterna för sitt arbete inom folkskolans ram och syftade i allmänhet endast till att hos lärjungarna befästa och i någon ringa mån utvidga den allmänbildning, som av dem inhämtats i folkskolan. En bidragande orsak till denna begränsning av såväl läroplanen för fortsättningsskolorna av äldre typ som deras verksamhet i det hela har man utan tvivel att söka i den för dessa skolor bestämde korta undervisningstiden, omfattande allenast en enda årskurs om sammanlagt 180 timmar. Att under en så kort tid kunna ej blott hos lärjungarna underhålla redan förvärvade kunskaper utan därjämte även bjuda dem något väsentligt nytt var icke gärna möjligt. Fortsättningsskolan kom därför i regeln att få karaktären av enbart repetitionskurs.

På grund härav lyckades fortsättningsskolan ej heller tillvinna sig något allmänare intresse eller förtroende varken hos lärjungarna eller deras målsmän, såsom framgår bland annat därav, att endast omkring en fjärdedel av de barn, för vilka den var avsedd, begagnade sig av dess undervisning.

Fortsättningsskolan av 1918 års typ avser visserligen även den att, såsom det visat sig behövt och nödvändigt, hos lärjungarna befästa de insikter och färdigheter, som de under den föregående skolundervisningen förvärvat, men den vill därjämte giva undervisningen ett nytt läroinnehåll genom att mera omedelbart inrikta denna på det praktiska livet, särskilt vederbörande orters näringsliv, och sålunda giva lärjungarna en förberedande utbildning för deras framtida levnadsuppgifter. Och framför allt vill den genom att ännu någon tid behålla de unga under sitt vårdande och värnande inflytande söka att på den inverka uppfostrande och karaktärsdanande.

Skall emellertid fortsättningsskolan bli i stånd att i fråga om kunskapsmeddelande och karaktärsfostran uträtta vad som med densamma åsyftats, så kräves med nödvändighet, att den under icke allt för kort tid får behålla lärjungarna under sitt inflytande. På grund av den erfarenhet, som vunnits dels vid våra egna fortsättningsskolor av den äldre typen, dels ock vid fortsättningsskolor med annan organisation inom främmande länder, framför allt i Tyskland, rådde under den förberedande behandlingen av frågan om vår fortsättningsskolas omdaning full enighet därom, att fortsättningsskolans undervisningstid icke borde bestämmas till mindre än 360 timmar, fördelade på minst två läsår. Och i enlighet härmed fattade ock riksdagen sitt beslut i denna angelägenhet. Denna utökning av fortsättningsskolans undervisningstid från den förutvarande, som omfattade allenast en årskurs om 180 timmar, till två årskurser om sammanlagt minst 360 timmar, kan icke såsom i den föreliggande motionen säges, betraktas såsom "en för organisationen i dess helhet mindre viktig detalj". Den utsträckta undervisningstiden utgör tvärtom en grundförutsättning för, att den nya fortsättningsskolan skall kunna erhålla den karaktär, som åsyftats och fylla de uppgifter, som blivit densamma förelagda.

En begränsning av fortsättningsskolans undervisningstid till hälften av den nu fastställda, varom i motionen hemställes, skulle sålunda enligt Överstyrelsens mening medföra menliga följder för fortsättningsskolan i dess helhet, såväl den allmänna som den yrkesbestämde, men i särskild grad för denna senare. Skall nämligen undervisningen i det för dessa skolor kännetecknande ämnet arbetskunskap kunna bli av den betydelse för lärjungarnas praktiska utbildning, som med densamma avses, så är den tid, som enligt gällande fortsättningsskole-

stadga bör anslås till detta ämne, omkring 180 timmar, samt då det omfattar verkstadsarbete, omkring 240 timmar, att betrakta såsom ett minimum, som ej kan underskridas utan att syftet med undervisningen förfelas. En sådan åtgärd, som den av motionärerna föreslagna skulle sålunda omöjliggöra upprättandet av yrkesbestämda fortsättningsskolor av den art, som de av 1918 års riksdag beslutade, och kan icke anses stå i god överensstämmelse med nämnda riksdags skrivelse angående de praktiska ungdomsskolorna, vari bland annat uttalas, att "den yrkesbestämda fortsättningsskolan bör stå som det mål, som bör eftersträvas överallt, där förutsättningarna äro för handen för denna skolform".

Alldeles särskilt vill Överstyrelsen framhålla den verkan, som den ifrågasatta beskrifningen av fortsättningsskolans arbetstid med all säkerhet skulle komma att utöva i fråga om de för flickor avsedda yrkesbestämda fortsättningsskolorna med husligt arbete. Denna skolform har på de flesta håll omfattats med synnerligt intresse såväl av skolmyndigheterna som av lärjungarna och deras målsmän, och skolor av denna typ hava därför redan upprättats inom ett stort antal skoldistrikt. Den erfarenhet, som vunnits vid dessa skolor, har emellertid oförtydligt ådagalagt, att, om det praktiska arbete i hushållsgöromål och kvinnlig slöjd, vilket ingår såsom en väsentlig del i arbetet där, skall medföra det gagn, som därmed avses, den till ämnet anslagna tiden ej får tillmätas allt för kort utan bör uppgå till helst 240, lägst 180 timmar. Begränsas fortsättningsskolans sammanlagda undervisningstid till 180 timmar, varav en avsevärd del måste anslås till modersmål och medborgarkunskap, så finnes påtagligen ingen möjlighet att erhålla för undervisning i husligt arbete behöflig tid, och den glädjande utveckling, vari denna typ av den nya fortsättningsskolan för närvarande befinner sig, skulle sålunda därmed hämmas. Beträffande den kvinnliga ungdomens utbildning i fortsättningsskolan uttalade vederbörande departementschef i den till 1918 års riksdag avgivna propositionen angående praktiska ungdomsskolor, att det borde kunna uppställas som en fordran, vilken efter en viss övergångstid borde vara uppfylld, att inom varje skoldistrikt tillfälle på ett eller annat sätt skulle vara berett för den kvinnliga ungdomen att erhålla undervisning i husligt arbete. Detta uttalande ansåg sig också riksdagen i sin skrivelse med anledning av nämnda proposition böra för sin del understryka. För ett förverkligande av den fordran, som i förenämnda uttalande kommit till uttryck, skulle en sådan anordning av fortsättningsskolan som den i här berörda motion föreslagna komma att utgöra ett avgjort hinder, och motionärernas hemställan synes sålunda stå i motsättning även till detta riksdagens uttalande i förevarande angelägenhet.

Bestämmandet av hur fortsättningsskolans undervisningstid skall förläggas har inom vissa gränser överlåtits åt de lokala fortsättningsskolestyrelserna, på det att nödig hänsyn därvid skall kunna tagas till på de skilda orterna rådande olika förhållanden och fortsättningsskolans undervisning så förläggas, att den icke onödigt inkräktar på de ungas förvärvsarbete. Inom det övervägande flertalet skoldistrikt på landsbygden är fortsättningsskolans undervisning samlad till sex veckor, antingen sammanhängande och förlagda till januari och februari månader eller fördelade på december och januari månader med ett kortare uppehåll vid jultiden. Vid en sådan förläggning av undervisningstiden torde fortsättningsskolan i möjligast ringa grad inkräkta på arbetstiden för den inom lanthushållningen sysselsatta ungdomen. Med en sådan anordning kunna och lärjungarna, vilka i regeln avgå från folkskolan under det kalenderår de fylla tretton år, hinna med att hava sin fortsättningsskolplikt helt fullgjord under de första veckorna av det kalenderår, under vilket de fylla femton år. En till

framemot sextonårsåldern varande skolplikt, vilken i motionen framhålles såsom en olägenhet, torde sålunda endast undantagsvis behöva komma i fråga.

Såsom Överstyrelsen redan i annat sammanhang, i sitt yttrande angående en vid årets riksdag inom första kammaren väckt motion (nr 16), meddelat, torde i det stora hela, efter vad Överstyrelsen inhämtat, föga eller intet vara att anmärka med avseende på lärjungarnas skolgång i landsbygdens fortsättningsskolor. Och av folkskolinspektörer har meddelats, att inom flera inspektionsområden inga särskilt framträdande svårigheter eller olägenheter visat sig i fråga om tillämpningen av de nu gällande författningsbestämmelserna rörande fortsättningsskolplikten. Visserligen hava på ett och annat håll en del svårigheter uppstått, särskilt under de första åren efter skolornas upprättande, men vanligen hava dessa kunnat undanrödjas genom det stöd fortsättningsskolan haft att påräkna hos dess styrelse samt genom tillmötesgående av vederbörande arbetsgivare.

Vad fortsättningsskolans uppfostrande inverkan angår, så torde denna skola hava en viktig uppgift att fylla även beträffande landsbygden, alldeles särskilt i områden med rörlig befolkning, även om på skilda orter behovet av en sådan påverkan framträder på olika sätt och formerna för dess tillgodoseende böra vara något växlande.

Några för landsbygden i här berörda avseende säregna förhållanden av den betydelse, att de skulle påkalla särskilda, ensamt landsbygden gällande författningsbestämmelser, hava efter vad Överstyrelsen kunnat finna, hittills icke framträtt. Ej heller hava några bärande skäl för en sådan särskild lagstiftning av motionärerna förebragts.

På grund av vad sålunda anförts finner Överstyrelsen sig för sin del böra avstyrka den i föreliggande motion gjorda hemställan.

Stockholm den 7 april 1925.

Aug. Falk.

Hjalmar Berg.

Hjalmar Werner.

Bilaga 2.

Centralstyrelsens för Sveriges allmänna folkskolelärareförening utlåtande.

Till Riksdagens första kammars första tillfälliga utskott.

Genom skrivelse av den 19 nästlidna mars har första kammarens första tillfälliga utskott berett centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläreförening tillfälle att till utskottet inkomma med yttrande över en inom första kammaren väckt motion, nr 187, rörande sådan ändring i stadgan för fortsättningsskolan, att fortsättningsskola på landet må kunna omfatta endast en årskurs. Centralstyrelsen får med anledning därav anföra följande.

De obligatoriska fortsättningsskolorna äro avsedda att bereda tillfälle till fortsatt undervisning och uppfostran åt den från folkskolan avgångna ungdomen,

för så vitt ej denna ungdom kommer i åtnjutande av annan däremot svarande utbildning. Den minimitid, som av statsmakterna fastställts för fortsättnings-skolundervisningen, synes icke kunna minskas, utan att syftet med skolornas upprättande i mycket väsentlig mån förfelas. En undervisningstid av trehundra-sextio timmar måste fasthellre anses rimligt tilltagen, då det gäller den ungdom, som vid trettonårsåldern lämnar folkskolan och som i många fall under övergångsåldern icke får tillfälle att komma i åtnjutande av annan fortbildning. Jämväl ur synpunkten av det lämpliga i att behålla ungdomen under skolans fostrande inflytande måste det anses som i hög grad nödvändigt att låta fortsättningsskolans undervisningstid bliva vid vad den nu är. Centralstyrelsen förbiser därvid icke att, såsom i motionen påpekas, i ett eller annat fall bevisandet av fortsättningsskolan kan för den skolpliktige eller hans målsman vara förenat med vissa ekonomiska uppoffringar. Emellertid håller centralstyrelsen före, att dessa uppoffringar i det hela, genom att fortsättningsskolorna på lämpligaste sätt anordnas, skola så småningom komma att kännas allt mindre tryckande och att på de håll, där nu en viss avoghet råder mot fortsättningsskolan, så småningom ett annat betraktelsesätt skall tränga igenom.

Slutligen tillåter sig centralstyrelsen erinra därom, att riksdagen, som i skrivelse till Kungl. Maj:t år 1924 hemställt, att skoldistrikt med obligatorisk sjunde folkskolklass må kunna anordna fortsättningsskola med ett-årig kurs, därvid anslutit sig till den uppfattningen, att uti lärokursen för den sjunde folkskolklassen skulle upptagas det väsentligaste av vad som meddelas i första årskursen vid vederbörande distrikts fortsättningsskolor. Kungl. Maj:ts i anledning av nämnda riksdagsskrivelse till riksdagen innevarande år avlåtna proposition ansluter sig jämväl till denna riksdagens ståndpunkt. Centralstyrelsen finner det i hög grad önskvärt, att riksdagen alltfort måtte hävda den åskådning, åt vilken förenämnda skrivelse ger uttryck, nämligen att en åtta-årig obligatorisk folkundervisning bör upprätthållas.

I anslutning till vad sålunda framhållits uttalar centralstyrelsen sin förhoppning om att motionen nr 187 i första kammaren icke måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 6 april 1925.

Å centralstyrelsens för Sveriges allmänna folkskollärareförening vägnar:

Carl Lidman.

Edvin Stålfelt.

Bilaga 3.

Sveriges folkskolläraryrforbunds utlåtande.

Till Ordföranden i första kammarens första tillfälliga utskott.

Sedan första kammarens första tillfälliga utskott genom skrivelse av den 19 ds satt styrelsen för Sveriges Folkskolläraryrforbund i tillfälle att inkomma med yttrande över den i första kammaren av hr Schedin m. fl. väckta motionen

om utredning rörande sådan ändring i stadgan för fortsättningsskolan att fortsättningsskola på landet må kunna omfatta endast en årskurs, får förbundsstyrelsen härmed anföra följande:

Fortsättningsskolan enligt 1918 års typ avser att giva de från folkskolan avgångna och i annan skola icke intagna en viss undervisning utöver den som meddelas i egentlig folkskola. Den tid, som för detta ändamål står fortsättningsskolan till buds, är enligt förbundsstyrelsens mening så knapp, att varje beskärning av densamma måste anses mindre välbetänkt. En författningsändring i motionens syfte måste bli så mycket betänkligare, som den avsedda indragningen av ett fortsättningsskolår komme i stor utsträckning att drabba sådana barn, som genomgått endast svaga former av den egentliga folkskolan. Förbundsstyrelsen delar icke motionärernas uppfattning, att svårigheter, som visat sig vid upprättandet av fortsättningsskolor böra tillmätas avgörande betydelse vid bedömande av en ny skolas möjligheter att fylla sin uppgift. Den tid fortsättningsskolan prövats synes förbundsstyrelsen alldeles för kort, för att styrelsen för sin del på grundval av gjorda erfarenheter skulle kunna fälla ett tillförlitligt omdöme om denna skolas möjligheter och olägenheter. Detta så mycket mindre som fortsättningsskolan på grund av att lagen ännu ej trätt i kraft aldrig varit prövad i full utsträckning. Förbundsstyrelsen håller emellertid före, att fortsättningsskoleplikten under vissa omständigheter bör kunna få fullgöras på ett år. I sådana fall måste dock bestämda och fullgoda garantier ställas för att fortsättningsskolans allmänna syfte och det undervisningsresultat den är ämnad att giva icke på något sätt äventyras. Då förbundsstyrelsen sålunda ej delar motionärens uppfattning anser den sig icke under några omständigheter kunna förorda ett tillstyrkande av föreliggande motion.

Stockholm den 22 mars 1925.

På förbundsstyrelsens vägnar:

Leander Wallerius.

Sekreterare i Sveriges Folkskolläraryrkeförbund.